

БЕЛОГРАДЧИШКАТА АСТРОНОМИЧЕСКА ОБСЕРВАТОРИЯ (ЗВЕЗДО КОСТОВ, 2017)

Б. В. ТОШЕВ

3. Костов. *Белоградчишката астрономическа обсерватория*.
Русенски университет, Русе, 2017, 267 с. ISBN 978-619-7135-11-4

Abstract. This book is written by Dr. Zvezdo Kostov (1934-2017), Associate Professor at the University of Russe. In the book the documental history of the Astronomical Observatory in Belogradchik in its first stages is presented. Dr. Kostov is a brother of Hristo Kostov, a teacher in Physics, who initiated the establishment of the Observatory, first for school needs.

Keywords: Belogradchik, Observatory, astronomy, school, learning astronomy

Доц. д-р Звездо Костов Христов (1934-2017) е от Белоградчик. Неговата майка Цветана Алексиева (1901-1975) е заслужила белоградчишка учителка. Баща му Коста Христов Вълчев (1893-1956), юрист, е от заслужил белоградчишки род. Доц. Костов има сестра Светла

Костова (1927-1998), която е завършила славянска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Доц. Костов има и брат – Христо Костов Христов (1932-1982). И трите деца са завършили Белградчишката гимназия – Звездо Костов през 1952 г.

Звездо Костов

Като всички коренни белградчичани и Звездо милееше за родния си град. Той направи скъп подарък на града – слънчевият часовник, който

днес, макар и не завършен напълно, краси централния площад на Белоградчик (Костов, 2012).

Часовникът и дарителите

В последните години доц. Звездо Костов боледуваше и прогресивно зрението му се влошаваше. Той беше добър приятел и често ми се обаждаше по телефона от Русе. С голяма лупа и трудно Звездо събираше материали за новата си книга, която трябваше да представи документалната история на Белоградчишката обсерватория в нейния най-първи етап. Тази тема го интересуваше много, защото създаването на ученическа обсерватория в Белоградчик за нуждите на обучението по физика и астрономия бе лелеяна мечта на неговия брат Христо Костов, тогава учител по физика в града.

През петдесетте години на XX век Христо Костов навярно бе най-добрия учител по физика в България. Той беше и мой учител и класен ръководител в последния XI клас на гимназията (1961 г.) (Тошев, 2010). Нашият клас му беше последен, защото той се яви на конкурс в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Главен асистент Христо Костов и в София бе между най-добрите физици. Неговата основна тема бе учебния физичен експеримент, реализиран чрез модерни за времето си технически средства. Смъртта попречи той да защити подготвената дисертация, но нейното признание веднага дойде след като тя посмъртно бе публикувана като книга (Костов, 1984).

Христо Костов

доц. Звездо Костов Христов

**БЕЛОГРАДЧИШКАТА АСТРОНОМИЧЕСКА
ОБСЕРВАТОРИЯ**

Русе

Доц. Звездо Костов успя да събере фактическия материал книгата, чиято корица е показана по-горе. Времето, обаче, не стигна, за да я представи в системен вид. Неговите близки – син Борис и съпруга Димка,

са изпълнили дълга си към своя баща и съпруг и са се опитали да систематизират останалия след Звездо ръкопис. Книгата е публикувана в издателството на Русенския университет „Ангел Кънчев“.

„Белоградчишката астрономическа обсерватория“ съдържа пет основни части: Белоградчишката училищна астрономическа обсерватория; публикации; метаморфоза на обсерваторията; приложения.

В наши дни Обсерваторията е гордост на града. Тя вече не е нито „ученическа“, нито „народна“, а е втората научна астрономическа обсерватория в България, която принадлежи, както и Обсерваторията в Рожен, на Института по астрономия на Българската академия на науките.

След публикуването на части от книгата в Белоградчишкия ежедневен илюстриран лист¹⁾, получих следното писмо от г. проф. д-р Николай Томов:

[К]нигата „Белоградчишката астрономическа обсерватория“ на доц. Зв. Костов е увлекателно четиво за живота и дейността на неговия брат гл. ас. Хр. Костов. Той беше изключителен учител и преподавател като асистент в университета, бяха приятели с баща ми и на мене ми е помагал в подготовката за конкурсния изпит в университета. В книгата се акцентира върху идеята за създаване на училищна обсерватория и началото на нейното строителство, представени са биографични данни за неговото семейство, много спомени на съвременници, а също и някои основни знания по физика и астрономия. Книгата, обаче, носи претенциозното заглавие „Белоградчишката астрономическа обсерватория“.

Белоградчишката обсерватория е обсерваторията в околността на гр. Белоградчик, както е показано на снимката и схемата в началото на книгата. Тя функционира от 1964 г. (официално е открита на 25.06.1965 г.), независимо от промените на официалното ѝ название и предмета на дейност през годините.

Тази обсерватория е създадена не само от Хр. Костов, а в преобладаваща степен от други хора и ето защо е некоректно текстът за живота и дейността на Костов да бъде озаглавен „Белоградчишката астрономическа обсерватория“. В създаването на една астрономическа обсерватория се включват, най-общо, три групи дейности: (1) изграждане на сграден фонд, (2) снабдяване с наблюдателна техника, и (3) снабдяване със светоприемна апаратура. Най-евтина (финансово) и лесно реализуема е първата група, в която, в случая, Костов има участие, но в останалите няма. Белоградчишката обсерватория през 1973-74 г. беше в позицията на първата научна база за професионална астрономия в България (7-8 години преди влизане в строя на Националната обсерватория на връх Рожен) и по тази причина през 1976 г. беше въведена в системата на БАН. 60 см телескоп на обсерваторията в периода 1970-79 г. беше най-големият на Балканите. Всичко това е плод на дългогодишна (а не за 3 години в периода 1958-1961 г.) съзидателна дейност, в която Христо Костов няма участие.

Разбира се това уточнение няма за цел да умаловажи ролята на Христо Костов в създаването на Обсерваторията в Белоградчик. Така или иначе идеята за създаване на обсерваторията е на Христо Костов и тя нямаше да бъде построена, ако Христо Костов не бе успял да защити с нужните аргументи необходимостта от построяване на такова уникално учебно ученическо звено пред отговорните фактори в Белоградчик и окръга (както е описано в книгата на Звездо Костов подкрепата на Петко Илиев²⁾ и особено на Ангел Будев³⁾ е била от решаващо значение; тогава председател на Градския народен съвет е бил Кирил Симеонов).

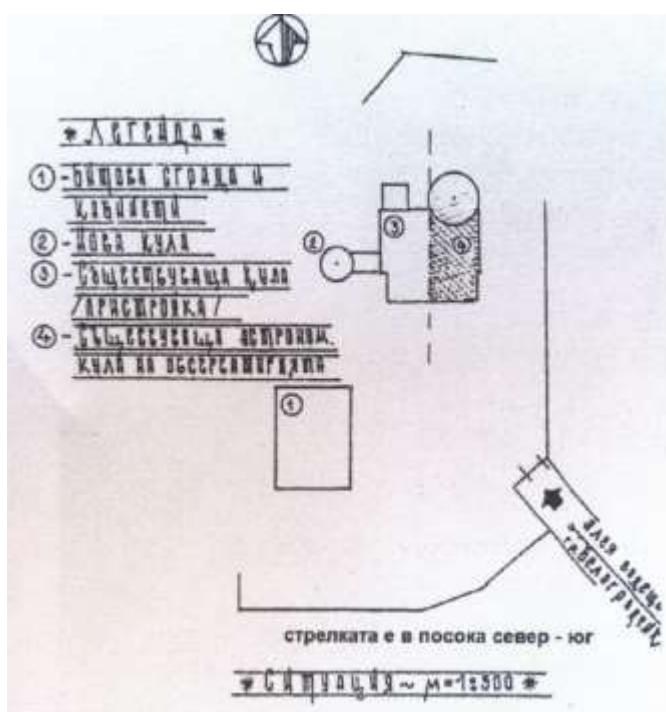
Така писмото на проф. Николай Томов,⁴⁾ по мое мнение, скицира следващото научно развитие на Обсерваторията в Белоградчик – такава

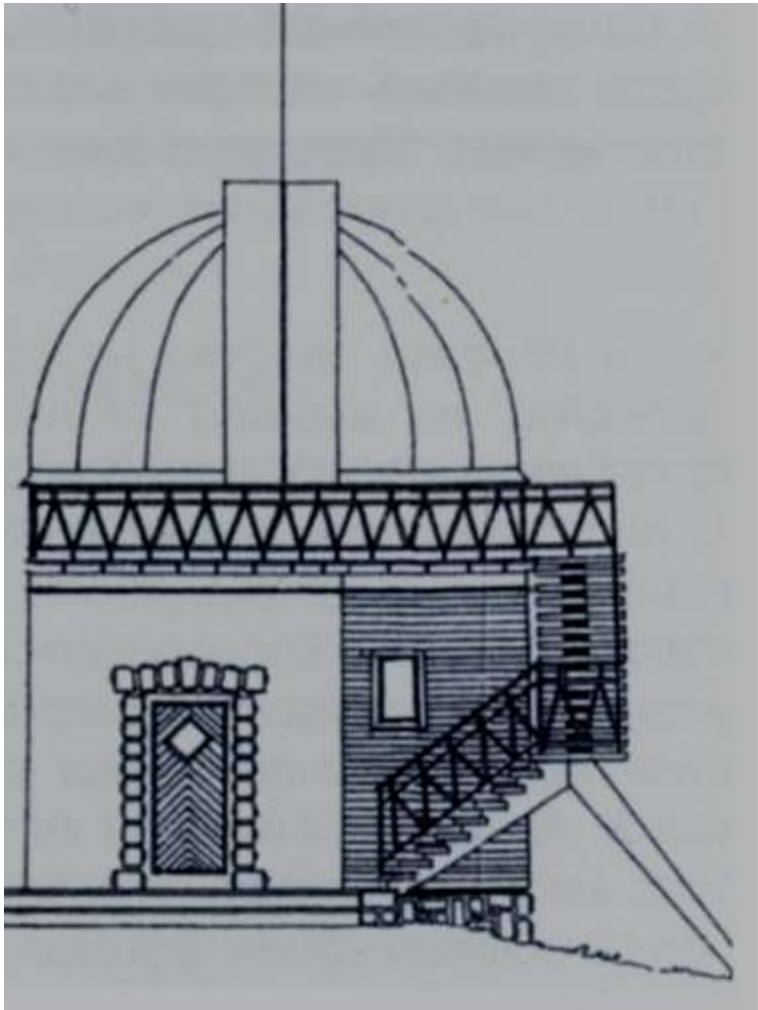
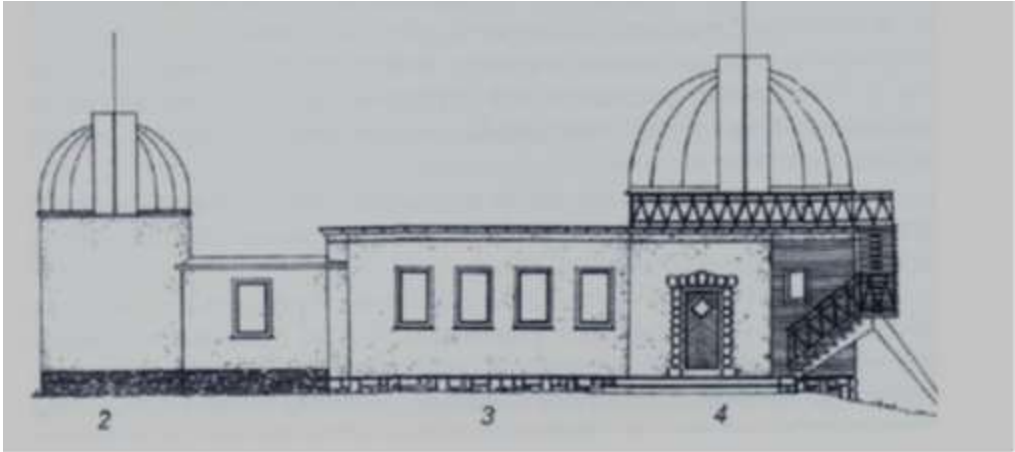
информация е уместна, а подробностите могат да се научат от статия на Томов (2011).

Връщайки се към книгата на Звездо Костов, трябва да се посочи, че ценност представляват събраните спомени за дейността на Христо Костов от негови приятели и ученици: Александър Хараламбиев, Александър Леонидов, Ангел Паскалев, Роза Кенерлиджи – Томова, Богомил Ковачев, Емилия Джонова, Стефка Цветкова, Ангелина Йотова, Борислав Тошев, Богомил Тодоров.

Важно е и напомнянето за публикации, написани в памет на Христо Костов от негови колеги в Университета: Сия Ницолова и Борис Попов. Важни биографични данни съдържа и публикацията на Христо Димитров (2013).

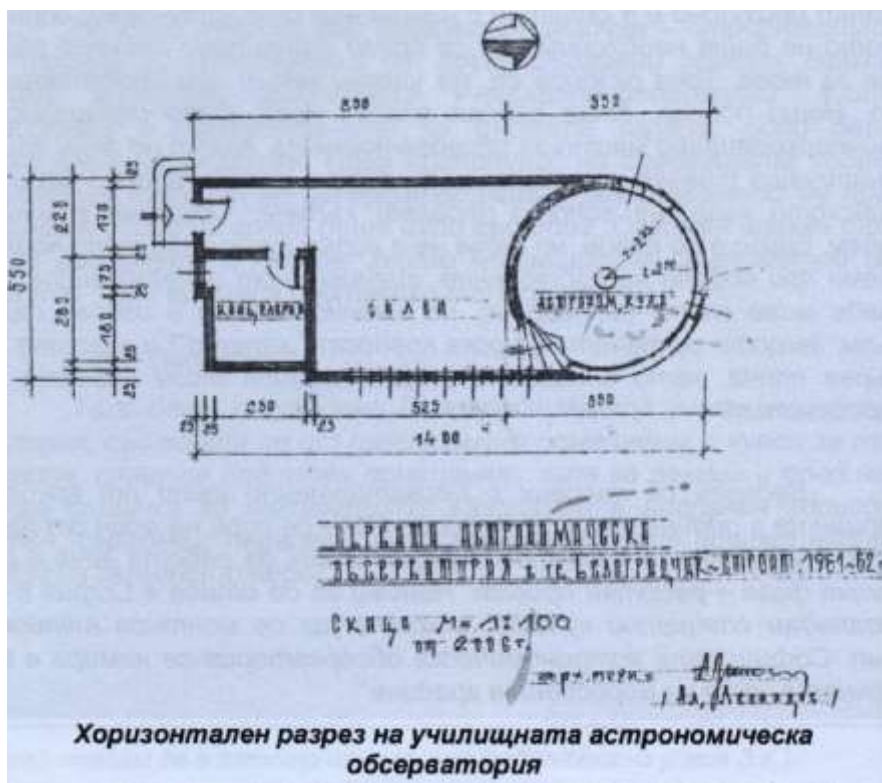
Но най-голяма ценност на рецензираната книга са представените в нея планове и схеми на планирания строеж, както и многобройните снимки, някои от които са представени тук за първи път.

Христо Костов на площада по време на трудов ден

Първа копка

Пренасяне на материали за строежа

Строежът напредва

15 юли 1962 г.

БЕЛЕЖКИ

1. Белоградчишки ежедневен илюстриран лист: № 4061 от 24 октомври 2017 г.; № 4078 от 7 ноември 2017 г. и № 4097 от 20 ноември 1917 г.
2. Петко Илиев, партиен ръководител (БКП), тогава председател на Окръжния народен съвет.
3. Ангел Будев (1920-1984), по-късно заместник-министър на културата и дипломат; негова е идеята за модерното благоустрояване на „Магурата“; последна длъжност – директор на НДК – София.
4. Проф. д-р Николай Томов, от Белоградчик, е син на доц. д-р Александър Томов, преди учител по физика в Белоградчишката гимназия, а още по-рано – учител по ботаника и стенография в Белоградчик.

ЛИТЕРАТУРА

- Димитров, Х.Д. (2013). Христо Костов – жизнен път и научна дейност. *Химия*, 22, 300-311.
- Костов, Х. (1984). *Електронният осцилоскоп в учебния експеримент по физика*. София: Народна просвета.
- Томов, Н. (2011). Александър Томов (1930-2009) – основоположник на астрономическата фотоелектрична фотометрия в България. *Венец*, 2, 50-62.
- Тошев, Б.В. (2010). Христо Костов (1932-1982). *Венец*, 1, 273-278.
- Христов, З.К. (2012). Слънчевият часовник в Белоградчик. *Венец*, 3, 81-92.

✉ Professor B.V. Toshev
University of Sofia
1 James Bourchier Blvd.
1164 Sofia, Bulgaria
E-Mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

© 2017 Venets: Author

